

РОЗДІЛ 5. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН В ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

ЗАСТОСУВАННЯ СЕМІНАРІВ-ТРЕНІНГІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ПРИРОДОЗНАВСТВО» В ПЕДУНІВЕРСИТЕТІ

Гриньова М.В., Паляниця О.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

На природничому факультеті Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка викладається курс «Природознавство». Викладання здійснюється згідно з вимогами Болонського процесу. Весь курс поділено на два модулі — аудиторна та індивідуальна науково-дослідна робота. Тематичним планом курсу передбачено вивчення генезису та сучасного стану природознавства як науки, парадигм сучасного природознавства, сучасної природничонаукової картини світу, вчення про біосферу, історії та сучасного стану природоохоронного руху, зокрема, на Полтавщині, людини як біосоціальної істоти, сучасного стану та перспектив розвитку біоетики. Аудиторна робота складається з лекцій, практичних та лабораторних занять. Індивідуальна науково-дослідна робота передбачає опрацювання студентами табличного матеріалу, написання рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт.

Сучасна система викладання вимагає нових методів для активізації пізнавальної діяльності студентської молоді. Одним із ефективних методів викладання є застосування семінарів-тренінгів у навчальному процесі.

Джерелом тренінгу є педагогіка співробітництва і розвивального навчання. В основу педагогіки співробітництва і розвивального навчання покладено ідеї вітчизняного психолога Л.С. Виготського, які він сформулював у 20-ті роки ХХ ст.

Семінар-тренінг — це форма групової роботи, яка забезпечує активну участь і творчу взаємодію учасників між собою і з викладачем [2].

Тренінг є ретельно спланованим процесом надання чи поповнення знань, відпрацювання умінь і навичок, зміни чи оновлення певних ставлень, поглядів і переконань. Отже, у педагогіці співробітництва і розвивального навчання тренінг — це:

1. Нові підходи (співпраця, відкритість, активність, відповідальність).
2. Нові знання (інтенсивне засвоєння, уточнення).
3. Позитивні цінності, ставлення, ідеали.
4. Нові уміння і навички (ефективної комунікації, самоконтролю, лідерства, роботи в команді, уміння надавати й отримувати допомогу, аналіз ситуацій і прийняття рішень) [3].

Педагог, якого найчастіше називають тренером або фасилітато-

ром (від англ. «facilitate» — полегшувати, сприяти), не домінує, а лише спрямовує діяльність групи. Для цього, наприклад, існує правило, що на тренінгу всі звертаються один до одного на ім'я. Це допомагає налагодити контакт з групою й усунути психологічні бар'єри.

Тренінг як форма педагогічного впливу передусім передбачає використання активних методів групової роботи (наприклад, рольових ігор).

Вступна частина тренінгу передбачає вирішення таких завдань:

- оцінка рівня засвоєння матеріалу попереднього тренінгу (отримання зворотного зв'язку). Зазвичай це відбувається у формі опитування (що найбільше запам'яталося чи сподобалося на минулому тренінгу) або перевірки домашнього завдання;
- актуалізація теми поточного тренінгу і виявлення очікувань;
- створення доброзичливої і продуктивної атмосфери (цей етап називають загальним терміном «знайомство». Він проходить у формі самопрезентації чи взаємопрезентації учасників тренінгу;
- ідентифікація демократичної дисципліни у формі прийняття, уточнення або повторення правил групи.

Основна частина тренінгу — кілька тематичних завдань у поєднанні з вправами на зняття м'язового і психологічного напруження.

В основній частині тренінгу іноді виділяють теоретичний і практичний блоки. Проте цей поділ є досить умовним. Адже знання (як і уміння та навички) на тренінгу здобуваються у процесі виконання практичних завдань (міні-лекції у формі бесіди, презентації, взаємонавчання, робота в групах).

Заключна частина тренінгу охоплює:

- підведення підсумків;
- отримання зворотного зв'язку за тематикою поточного тренінгу;
- релаксацію і процедури завершення тренінгу.

Форма проведення тренінгу має суттєве значення, однак головним є його зміст. Щоб реально вплинути на свідомість і поведінку учасників, зміст тренінгу повинен:

- бути ретельно спроектованим;
- максимально наближеним до потреб і проблем учасників;
- враховувати рівень їх актуального розвитку і завдання найближчого розвитку;
- орієнтуватися на формування цінностей, знань, умінь і навичок, які є основою позитивної поведінки;
- обговорювати делікатні теми не ізольовано, а в контексті інших важливих проблем.

Наводимо приклад семінару-тренінгу, апробований при викладанні курсу «Природознавство» на природничому факультеті Полтавського педуніверситету [1].

Тема: Природознавство в системі науки і культури

Запитання для самопідготовки

1. Поняття культури. Основні підходи до визначення культури.
2. Культурне середовище. Принципи створення культурного середовища. Природовідповідне культурно-освітнє середовище.
3. Наука як елемент культури.
4. Диференціація сучасної науки.

5. Природознавство як ієрархічна система наук.

Хід тренінгу

1. Актуалізація теми (5 хв).
2. Зворотний зв'язок («З минулого тренінгу мені найбільше запам'яталося...», «Готуючись до сьогоднішнього тренінгу, я...») (10 хв).
3. Мозковий штурм: продовжити речення «Наука — це...», «Культура — це...» (10 хв).
4. Робота в групах (20 хв).
  - Поділ учасників на три групи.
  - Кожна група отримує індивідуальне завдання: графічно зобразити блок-схему «Культура як система», «Сфери сучасної науки», «Природознавство як система наук».
  - Представник від кожної групи зображує свою схему на дошці. Учасники тренінгу задають йому запитання.
5. Робота в групах — дискусія на тему «Проблема інтеграції природничонаукового і гуманітарного знання»(20 хв).
  - Об'єднання в 2 групи.
  - Визначення журі в складі 3-х учасників тренінгу.
  - Одна з груп отримує завдання довести, що найважливішу роль в житті людини відіграють природничі науки, інша — навпаки — гуманітарні. Учасники груп виступають по черзі зі своїми аргументами.
  - В кінці журі підводить підсумок, аналізує активність учасників груп і оцінює їх роботу.
  - Заключне слово тренера (викладача).
6. Зворотний зв'язок. Продовжіть фразу: «На цьому тренінгу я...» (10 хв).
7. Підведення підсумків тренінгу. Оцінювання учасників. Прощання (5 хв).

Отже, семінар-тренінг — це ефективний метод, за допомогою якого реалізуються наступні положення концепції курсу «Природознавство»:

- формування уявлень про цілісність світу природи від космічних об'єктів до субмолекулярних структур;
- формування наукового світогляду як способу осмислення, розуміння і оцінювання об'єктивної реальності, зв'язок між різними ідеями і поняттями;
- озброєння сучасним інструментарієм пізнання, що полягає у виявленні між природними об'єктами причинно-наслідкових зв'язків та взаємозв'язків;
- реалізація при вивченні природознавства системно-структурного підходу, в якому кожна система має структуру, що не зводиться до суми складових, а утворена взаємопов'язаними елементами;
- поєднання теорії та особистісно-соціального досвіду;
- виховання в ході вивчення природознавства гуманної особистості, якій притаманне активне позитивне ставлення до планети Земля, Вітчизни, людства, праці, власності, сім'ї, надбань матеріальної і духовної культури;
- формування інтегративної якості особистості, яка включає три складові образу себе в бутті: «образ Світу», «образ Я», «об-

раз Я в світі».

Література

1. Гриньова М.В., Паляниця О.В. Природознавство. Навчальний посібник. — Полтава: АСМІ, 2006. — 258 с.
2. Концепція навчання здорового способу життя на засадах розвитку навичок / Авт.-упоряд. Марі-Ноель Бело. — К.: Генеза, 2005. — 80 с.
3. Приклади вправ для виконання учнями на уроках з «Основ здоров'я» / Авт.-упоряд. Марі-Ноель Бело. — К.: Генеза, 2005. — 68 с.

МУЗИКОТЕРАПІЯ В ГУМАНІСТИЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Гриньова М.В., Горобець Н.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Людина — біопсихосоціальна істота. Розглядаючи її триєдине ество відносно того чи іншого виміру, через призму різних за своєю суттю та напрямками відношень, слід, перш за все, пам'ятати, що людський організм — це біологічний об'єкт, який функціонує за законами природи.

Для людини і, зокрема, для дитини, учня процес сприйняття інформації і засвоєння знань є, по суті, низкою фізико-хімічних та біохімічних процесів у організмі дитини. Ці процеси, їх напрям і швидкість є індивідуальними і залежать від зовнішніх чинників, психоемоційного стану особистості, її здоров'я, тому традиційні погляди на класний колектив, розрахунок на середнього школяра призводить до апатії та погіршення фізичного, психічного, розумового розвитку, працездатності школярів. Спостерігається зменшення кількості здорових школярів із 33% у першому класі до 6-9 % серед старшокласників [1].

Ці показники характерні передусім для шкіл нового типу з підвищеним рівнем навантаження, де головним є досягнення високих показників у навчанні, впровадження інтенсифікованих інноваційних методів. При цьому часто забувається, що кредо сьогodнішньої інноватики — це виховання здорового, розумного, конкурентноспроможного покоління європейської держави.

На сучасному етапі розвитку системи освіти в Україні відбувається становлення нової гуманістичної парадигми освіти — перехід до особистісно орієнтованого навчання та виховання, що полягає у створенні максимально сприятливих умов для розвитку і саморозвитку особистості учня, виявлення та активного використання його індивідуальних особливостей. Гуманна освіта — це особистісно зорієнтована освіта, що проголошує особистість найвищою цінністю.

Важливий аспект гуманізації змісту освіти полягає у його доцільному структуруванні, що має забезпечити його кореляцію з характерними для конкретних вікових періодів розвитку особистості психофізіологічними особливостями школярів і сприяти таким чином реалізації принципу природовідповідності в навчанні, що є одним із провідних принципів педагогіки, побудованої на гуманістичних засадах [2].

Змістом особистісно орієнтованого навчання є врахування біоло-